

ГАВҲАРИ БАҶРИДА

АЗ

МАҲСУБИ ДИНИ ИСЛОМ

АБДУРАҲМОНИ САЪДИ

الدرة المختصرة في محاسن الدين الإسلامي

عبد الرحمن بن ناصر السعدي

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Ба номи худованди бахшояндаву меҳрубон

Ситоиш ба худованди мутаол, ўро сано мегўем, аз ў имдод ва омўрзиши гуноҳ металабем, ба сўи ў тавба мекунем ва ба ў паноҳ меҷўем аз бадихои нафсу кирдорҳои зиштамон. Ҳар киро худованд ҳидоят кардааст, онро гумроҳкунандае набошад ва ҳар киро ў ба гумроҳи раҳо созад, онро ҳидоятгаре набошад. Шаҳодат медиҳем, ки маъбуде барҳақ Ҷуз ў нест, ягона аст, шарике надорад ва Муҳаммад бандаву паёмбари ўст, салому дуруди бепоёни худованд бар ў ва оли ў бод!

МАҲОСИНИ ДИНИ ИСЛОМ

Дини ислом, ки онро Муҳаммад (с) овардааст, комилтарину беҳтарин, созандатарин ва бузургтарини динҳост. Ончи ин дин аз маҳосину накўиҳо, камолу раҳмат ва салоҳу адлу ҳикмат дар бар гирифтааст, далолат ба камоли мутлақи он ва паҳноии илму ҳикмати фиристандаи он мекунад. Ончи аз мўъҷизаҳои қотеъ, пешгўиҳо ва фасоҳату балогат, ки аз паёмбари акрам (с) содир шудааст, далолат ба содиқ ва барҳақ будани ў мекунад. Паёмбаре, ки ҳаргиз аз хоҳиши худ сухан нагуфтааст, балки:

"إِنَّهُوَ إِلَهًا وَحْدِيُّ يُوْحَىٰ" (النجم: ٤).

"Ҳар ончи паёмбар мегўяд, ваҳй аст, ки ба ў фиристода мешавад." (Наҷм:4).

Ислом динест, ки бо бузургтарин шоҳиду бурҳонҳо ягона будани Аллоҳ таолоро ба камоли мутлақ ва ростии рисолати наёмбар (с) ро собит месозад.

* * *

Мақсад аз нигоштани ин сатрҳо баёни накӯиҳову маҳосини дини бузурги ислом мебошад, ба он андозае, ки донишам ба он расидааст. Агарчи илму маърифати ман оҶизтар аз он аст, ки ончиро ин дин аз азамату Ҷалол ва фазилату камол дарбар гирифтааст, баён созад. Ибораҳои ман қудрати онро надорад, ки маҳосини ин динро бар ва Ҷҳи комил шарҳ диҳад...

Ба инсон сазовор нест, ки ба сабаби умуре, ки аз дарки он оҶиз мондааст, он чизхоеро, ки ба ӯ аз маърифати ин дин ҳосил шудааст, тарк намояд. Худованд касеро волотар аз қудраташ мукаллаф накардааст:

"فَاتَّقُوا اللَّهَ مَا اسْتَطَعْتُمْ" (التغابون 16)

"Ба андозаи тавоноиятон худоро такво кунед!"
(Тағобун 16)

Дар маърифати накӯиҳо ва маҳосини ин дини бузург фоидаҳои зиёде аст, ба монанди:

✦ Машгул будан дар ин мавзӯи бошараф, ки аз бузургтарин мавзӯҳои улуми дини ва аз қабилҳои афзалтари аъмоли солеҳ мебошад. Шинохтани он, баҳсу ҶустуҶу аз он, тафаккур дар бораи он ва паймудани роҳҳое, ки ба маърифати он мерасонад, аз бехтарин умурест, ки шахс худро ба он машгул месозад ва вақтеро, ки дар ин роҳ сарф намудааст,

дар номаи кирдорҳояш дар радифи аъмоли солеҳ
нигошта хоҳад шуд.

✿ Маърифати неъмат ва сухан гуфтан доир ба
он, амре мебошад, ки худову расул ба он фармудаанд
ва он аз Ҷумлаи амалҳои накӯ мебошад.

Шакке нест, ки баҳс дар ин мавзӯ, эътироф ба
бузургтарин неъматест, ки худованд бар
бандагонаш ато намудааст. Ин неъматӣ бузург
дини ислом аст, ки худованд ҳеҷ динеро ба Ҷуз аз он
пазируфта нахоҳад кард. Пас сухан гуфтан дар ин
мавзӯ, шукру сипос ба худованд дар ивази
неъматҳояш ва мӯҷиби зиёдшавии он аст.

✿ Мардум дар имон ва камоли он аз ҳамдигар
фарқи зиёд доранд. Ҳар андозае, ки шахс ин динро
бештар шиносад, бузургдошт намояд ва ба он шоду
масрур бошад, чунин шахс дар имон комилтар ва дар
яқин солимтар хоҳад буд.

✿ Аз беҳтарин роҳҳои даъват ба сӯи дин, шарҳи
накӯйҳову фавоиди он мебошад. Зеро дар натиҷаи
мутолиаи он ҳар шахси соҳибақл, ки дорои фитрати
солим аст, ба сӯи он моил мегардад ва онро
мепазирад.

Агар масъулияти даъватро ононе бар ўҳда
гиранд, ки битавонанд ҳақоқиқ онро бар ваҷҳи
сазovor шарҳ бидиҳанд ва фоидаҳои онро дар
масолеҳи иҷтимоӣ мардум баён созанд, дар ҷалби
мардум ба сӯи дин кофи хоҳад буд. Зеро мардум
сухани онеро қабул мекунанд, ки зоҳиру ботини ў бар
салоҳ бошад ва пайрави ба оне мекунанд, ки дар
татбиқ намудани дин дар умури зиндаги, барои онон
намуна шуда тавонад. Шахсияти чунин инсон

баёнгарии ҳақиқати дин хоҳад буд ва дар ин ҳол ҳоҷате ба сиёҳ кардани динҳои дигар нахоҳад монд.

Хусусан агар тавонад динро бо таҷрибаҳои зиндагии қиёс намояд ва оқибати ҳуши диндори ва танзими умури оилави ва иҷтимоӣи шахси диндорро собит созад, мӯҷиби қабул ва назироии ҳамагон хоҳад буд.

✽ *Накӯиҳои дини ислом умумӣ мебошад, дар масоили усули ва фаръи, дар улум ва аҳкоми шаръи, дар улуми коинот, дар улуми иҷтимоӣи ва ғайра аз донишҳо, ки башарият дар танзими умури иҷтимоӣи мӯҳтоҷи он мебошад.*

МИСОЛҲОИ МАҲОСИНИ ДИН

Дар ин рисолаи кӯчак мисолхоеро доир ба усул ва фуруъи шариат ва ибодоту муомилот ба таври ихтисор зикр мекунам, то дарро барои шахсе, ки битавонад дар умури дин ва масоили он тафаккур ва тадаббур кунад, фавоиди онро дарк намояд ва хулосаи андешаҳои хешро баён созад, боз карда бошам.

МИСОЛИ НАХУСТИН

Дини ислом мабни бар усули имон аст

Дини ислом мабни бар аслҳое мебошад, ки ба таври иҷмоли дар ин оят мазкур шудааст:

"قُولُوا آمَنَّا بِاللَّهِ وَمَا أُنزِلَ إِلَيْنَا وَمَا أُنزِلَ إِلَىٰ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَالْأَسْبَاطِ وَمَا أُوتِيَ مُوسَىٰ وَعِيسَىٰ وَمَا أُوتِيَ النَّبِيُّونَ مِنْ رَبِّهِمْ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِنْهُمْ وَنَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ" (البقرة: ۱۳۶).

"Бигуед: Имон овардем ба Аллоҳ ва ба ончи нозил шудааст ба сӯи мо ва ба ончи нозил шудааст ба Иброҳиму Исмоил ва Исҳоқу Яъқуб ва сибтҳо ва ба ончи ато шудааст ба Мусо ва Исо ва ба ончи ато шадааст ба паёмбарон аз парвардигорашон, байни онон фарқ намегузорем ва мо ба он таслим шудагонем." (Бақара:136).

Ин усули азим, ки худованд бандагонашро ба гаравидан ба он амр кардааст, асосҳои мебошад, ки тамоми паёмбарони илоҳи бар он иттифоқ намудаанд. Ин усул амрҳои бузург аз маърифатҳову эътиқодҳоро дар бар мегирад, ба монанди имон ба ончи худованд худаширо васф кардааст, дар китобаи ва ё бар забони паёмбараи ва ба ҳарҷ додани тамоми кӯшишҳо ва Ҷидду Ҷаҳдҳо дар роҳи ба даст овардани ризо ва хушнӯдии парвардигор ва гайраҳо...

Асли дин имон ба Аллоҳ таоло мебошад ва самараи имон ихлос дар аъмол ва саъйу кӯшиш дар умуре, ки худованд онро меписандад ва аз он рози мегардад.

Оё чунин тасаввур кардан мумкин аст, ки дине комилтару беҳтар аз ин дин бошад?!

Ислом амр мекунад ба бовар доштан ба ончи паёмбарон овардаанд, тасдиқи рисолати онон, эътироф ба он ҳақиқате, ки аз Ҷониби парвардигор овардаанд, Ҷудо накардан ва фарқ наниҳодан байни онон. Инчунин имон ба ин, ки тамоми паёмбарон ростгӯ ва амонатдор буданд.

Ислом динест, ки ба ҳақ амр мекунад, сидқу ростиро эътироф мекунад, бо ҳақоиқи ақли ва

манфиатбахш ҳамқадам аст, ҳақиқатро ба ҳеҷ ваҷҳе рад намекунад, дуругеро ҳаргиз тасдиқ намекунад, ботилеро ривоҷ намедиҳад ва ин дин хатмкунанда ва охирини динҳои собиқ аст.

Динест, ки амр ба накӯкориву ахлоқи писандида ва маослеҳи бандагон мекунад. Тарғиб ба адлу фазилат ва хайру раҳмат мекунад. Аз зулм ситамгари ва дастдарозиву бадахлоқи наҳй мекунад.

Динест, ки тамоми хислатҳои камолро, ки наёмбарон иқрор кардаанд, эътироф ва собит месозад. Тамоми масолеҳи дини ва дунявиро, ки шариятҳои собиқ ба сӯи он фаро хондаанд, ташвиқ мекунад ва аз тамоми фасодкориҳо наҳй мекунад.

Хулоса, ақоиди ин дин иборат аз умурест, ки бо он қалбҳо покиза мегардад ва рӯҳҳо ба салоҳ меояд, ахлоқ накӯ мегардад ва амалҳо солеҳ мешавад.

МИСОЛИ ДУВВУМ

Тафаккур дар аркони амалии дин

Аркони бузурги ислом баъд аз имон: Барпо доштани намоз, додани закот, рӯзаи моҳи Рамазон ва ҳаҷҷи баётуллоҳ мебошад.

Ин аркони бузурги дин, ки манфиатҳои азиме дорад, саъйу кӯшиширо металабад, то банда ба савоби зуд ва ё дери он, ба натиҷаҳои неки он дар дунёву охираат ноил гардад.

Тааммул кунед дар амри намоз: Ихлос барои худованд, таваҷҷуҳи тамоm ва рӯй овардан ба сӯи ӯ, санову ситоиш, дуъову хузӯъ...

Барпо доштани намоз ба манзилати об додани дарахти имон дар бӯстони ислом аст. Агар намоз шабонарӯз такрор нагардад, дарахти пурсабзи имон ба хӯшки мегаравад ва аз он ба Ҷуз ном Ҷизе боқи наместонад. Намоз аст, ки имонро месабзонад ва таҷдид мекунад.

Бубин, ки намоз чи гуна шахсро ба зикри худованд, ки бузургтарини ибодатхост, машғул намуда аз зиштиҳову бадиҳо боз медорад.

Бингар ба ҳикмати закот, ки чи тавр шахсро ба ахлоқи писандида фаро меҳонад, ба амсоли саховатманди, караму дасткушоди, шукри худо дар ивази неъматҳояш, ҳифзи мол аз нобуд шудан, шикастани муҳаббати дунё дар қалб, нақӯи ба мардум, ёри ба мӯҳтоҷон ва ғайра аз кирдорҳои хӯши инсонӣ.

Закот ҳоҷати ҳоҷатмандонро аз бенавоёну пиронсолон ва нотавонону бесарпаноҳон бароварда месозад.

Закот амри Ҷиходро қувват медиҳад ва дар роҳи омодаги ба дифоъ аз замин ва дифоъ аз номӯс саҳми бузург мегузорад.

Закот норасоӣҳои иҷтимоӣи мардумро, ки дар ҳар даври замон ба вуқӯъ мепайвандад, бартараф мекунад.

Закот фақрро решакан мекунад ва сабаби пешравии мардуми нодор дар касбу тиҷорат ва дигар умури зиндаги мебошад.

Закот додан дар ҳақиқат эътимод кардан ба худованд аст, ки ӯ ивази молро барзиёдтар ато мекунад, чи дар дунёву чи дар охират.

Закот додан тасдиқ кардани ваъдаҳои илоҳи ва умедвори аз фазлу марҳамати худованд аст.

Бинигар дар амри рӯза, ки чи гуна нафси инсонро ба тарки дӯстдоштаҳои тамрин медиҳад. Чизҳоеро, ки банда мӯҳтоҷи он аст ва бар он одат кардааст, ба хоҳири муҳаббати худои таоло ва наздики Ҷустан ба ӯ, тарк мекунад.

Бо рӯза доштан имон тақвият меёбад ва нафси инсон бар сабру шикебои дар сахтиҳои ҳаёт тобовар мешавад.

Бо рӯза доштан ихлос барангехта шуда муҳаббати офандгор волотар аз муҳаббати нафс қарор мегирад. Ин буд, ки худованд рӯзаро "Барои ман" гуфт ва аз байни соҳири аъмол онро ба ҳудаи махсус гардонид.

Бинигар дар амри ҳаҷ: Ба харҷ додани дороиву мол, таҳаммули машаққатҳо, дури аз ахлу ватан, эҳтимоли воқеъ шудани хатарҳову душвориҳо, иҷобати даъвати худованд, таваҷҷӯҳ ба сӯи ӯ дар хонаи ӯ, анҷоми ибодатҳои гуногун дар заминҳои муқаддас ва машъару майдонҳои, ки назаргоҳи илоҳист ва дар замоне, ки муборактарини айём аст...

Ҳаҷ фоидаҳои зиёде дорад, ба монанди бузургдошти худои таоло ва сари таслим фурӯд овардани анбӯҳи мардумба амри ӯ, ёдоварии аҳволи паёмбарони пешин ва тақвияти имон бо тааллуқ ба муҳаббати онон.

Инчунин шиносони байни муслимин, кӯшиши дар роҳи ваҳдату якпорчагии онон, барпо кардани алоқаҳову иттифоқҳо дар роҳи масолеҳи умуми ва хусуси онон.

Дар ҳақиқат ҳаҷ амрест, ки далолат ба маҳосини ин дин мекунад ва шиорест, ки далолат бар ваҳдати муслимин мекунад.

МИСОЛИ САВВУМ

Амр ба ваҳдату дӯсти

Шариати ислом бар ваҳдату якдили ва ҷамъ омадани муслимин амр мекунад ва аз тафриқаву ҷудоӣ ва ихтилофу душмани наҳй мекунад. Ин масъалаест, ки оёт ва аҳодиси зиёде бар он далолат мекунад.

Камхирадтарин шахс манфиати ин амр ва фавоиди дуняви ва ухравии онро дарк мекунад.

Ваҳдат тамоми фасодҳои иҷтимоӣро бартараф мекунад ва асоси қувваи маънавии мардум мебошад.

Он миқдоре, ки мусалмонони нахустин аз салоҳияти аҳвол, барпо намудани аҳкоми дин ва иззату пирӯзи бархӯрдор буданд, хама ба сабаби устувори онон дар амри ваҳдат буд. Ваҳдатро муҳофизат мекарданд, ҳаққи онро ба ҷой меоварданд ва яқин доштанд, ки он рӯҳи динашон аст.

МИСОЛИ ҶАХОРУМ

Ислом дини раҳмат ва баракат аст

Дини ислом дини раҳмату баракат ва накӯкори аст. Ба нафъ расонидан ба мардум амр мекунад. Муомилаи нек ва меҳрубониву накӯкори, ки ин дин ба сӯи он фаро меҳонад ва аз хилофи он наҳй мекунад, ба мисли нури тобонест дар баҳри ситамгариву таҷовузкори, ахлоқи разила ва поймол намудани ҳуқуқҳо, ки имрӯз умумро фаро гирифтааст.

Ин буд, ки ашхоси бомаърифате аз душманони ислом ба он гаравиданд ва зери сояи мубораки он пано гирифтанд.

Ин буд, ки ин дин пайравони хешро бо ҳам пайваст намуд, то он, ки мисли як Ҷасад гаштанд ва раҳмату афву бахшиши аз қалбҳо фаротар рафта дар аъмолашон зуҳӯр ёфт ва таъсире азим дар Ҷалби душманон бар Ҷой гузорид, то он, ки аз тобеъони ин дин шуданд ва дар маърази дифоъ аз он бархостанд. Аз онон ашхосе бо некандешиву қудрати виҷдони хеш ба азамати ин дин пай бурд ва ашхосе дигар дар муқоиса бо дини таҳрифёфтаи худ, исломро бинобар ончи аз адлу раҳмат дарбар гирифтааст, бартар шумориданд.

МИСОЛИ ПАНҶУМ

Ислом дини ҳикмату фитрат ва дини ақл аст

Дини ислом дини ҳикмат, дини фитрат, дини ақлу салоҳ ва дини наҷот аст. Аҳкоми асли ва фаръие, ки

ин дин дарбар мегирад, онро фитрати пок ва ақли солими инсон қабул мекунад ва ба он ҳамчу ҳақиқати раднопазир сар фурӯд меорад. Ҳақиқате, ки созгори ҳама даври замон мебошад.

Хабарҳои ин дин ҳама ҳақ ва ростанд. На илми қадим ва на илми Ҷадид, чизеро кашф накардааст, ки бар хилофи хабарҳои шариат бошад. Балки тамоми улум ва ихтирооти замона ҳақ ва рост будани онро тасдиқ мекунад.

Муҳаққиқон ва сиёсатиносони боинсофу ҳақпараст ба ин ҳақиқат иқрор намудаанд, ки тамоми улуми боманфиати диниву дуняви ва ё сиёсиву иҷтимоӣ, ки мавҷуд аст, ислом ба он далолат кардааст ва асоси онро баён кардааст.

Дар шариати ислом чизе нест, ки онро ақл инкор кунад, балки ақл ба ростии ва дорои манфиату салоҳ будани он шаҳодат медиҳад.

Инчунин тамоми фармудаҳои ислом ва манънамудаҳои он бар асоси адл бино ёфтааст ва ори аз зулму ситам мебошад. Ба ончи шариат амр кард, хайри маҳз аст ва аз ончи наҳй намуд, шарри маҳз аст ва ё зарари он беиштар аз манфиати он аст.

Ҳаргоҳ шахси соҳибназар дар аҳкоми ин дин беиштар тааммул кунад, имонаш боз зиёдтар мешавад ва яқин менамояд, ки он аз Ҷониби худое нозил шудааст, ки бо ҳикмату сӯтуда аст.

МИСОЛИ ШАШУМ

Ҷиҳод ва амри маъруфу наҳйи мункар

Дини ислом ба Ҷиҳод ва амри маъруфу наҳйи мункар мефармояд. Мақсуд аз Ҷиҳод дафъи зарари

душманонест, ки қасди таҷовуз ба ҳуқуқи ин дин ва ё пайравони онро доранд ва ё роҳи даъвату интишори онро масдуд месозанд.

Ҷиҳоде, ки ин дин ба он амр кардааст, беҳтарин анвоъи Ҷиҳод аст, зеро адр он вайронкориву тамаъ ва ё агрози нафсонӣ вуҷуд надорад. Ҳар ки дар далелҳои Ҷиҳод дар китобу суннат назар мекунад ва аз муомилоти саҳобагон бо душманон дар фатҳи кишварҳо иттилоъ меёбад, дарк мекунад, ки Ҷиҳод аз заруриёт буда ба хоҳири дафъи ситами таҷовузкорону истеъморгарон фарз гардидааст.

Амр ба маъруф ва ё корҳои писандида ва наҳӣ аз мункар ва умури зишту ҳаром аз асосҳои ин дин аст, ки барпо доштани он барпо доштани дин аст. Ҳама фармудаҳои дин бар салоҳияти мардум аст ва наҳқардаҳои он, ҳама шарру фасод аст.

Амри маъруф ва наҳӣи мункар садди роҳи ҳар як зулму ситам ва таҷовузкориҳо мебошад. Амри маъруфу наҳӣи мункар аз бузургтарин заруриёти дин аст, ки каҷравони аҳли динро бар маслаки матини он устувор месозад. Аз разилатҳову нописандидаҳо дур месозад ва ононро ба сӯи ахлоқи ҳамида ва ҳиммати оли фаро меҳонад.

Шакке нест, ки озодиҳои комил барои инсон ва тобеъи қонуне набуданиш бар зарари ӯст, балки ситаме волотар аз он нест. Фазилатҳои Ҷамъияти инсониро барҳам мезанад ва ба Ҷуз шаҳватпарастону пастфитратон касе аз он озодиҳои мутлақ нафъ нахоҳад дид. Ин даъвоест, ки ақли солим онро намепазирад ва бо ҳеҷ як аз расму оинҳои мардуми Ҷаҳон созгор нест.

МИСОЛИ ҲАФТУМ

Савдо ва муомилот

Ончи шарияти ислом аз муомилот Ҷоиз шуморидааст, ҳама бар нафъи мардум ва салоҳияти онон аст. Ба мисли хариду фурӯш, қарз, иҶораҳо, мушорикатҳо ва ғайра аз манофеъи умуми, ки мардум ба он эҳтиёҷ ва зарурат доранд ва бо он аҳволи онон қарор мегирад ва ҳаёти онон ба салоҳ меояд.

Инчунин дар умури савдо шарият ризои тарафайнро шарт ҳисобида, навишта кардани аҳду паймон ва баёни мавзӯи онро бо ҳама эҳтимолҳои зарур шуморидааст. Ҳар муомилаеро, ки аз он имкони ба вуқӯъ пайвастанӣ зарар ва ё зулме бошад, манъ намудааст, ба монанди сӯдхури, порадиҳи, қиморбози ва ғайраҳо.

Ҳар ки доир ба тақрирҳои шарият дар мавзӯи муомилаҳо тааммул кунад, дармеёбад, ки ҳамаи он бар салоҳиятҳои дини ва дунявии мардум мебошад.

Ончи худованд аз касбу корҳо мубоҳ намудааст, далели вусъати раҳмати худованд ва ҳикмати комили батамоми ӯ мебошад.

МИСОЛИ ҲАШТУМ

Хушиҳои ҳаёт

Ончи шариат аз хӯрданиву нӯшидани ва нӯшиданиву занӯши мубоҳ намудааст, аз хубиҳои ҳаёт аст.

Ҳарчи ҳалол ва ба манфиат аст, шариат онро ҳалол намудааст, ба мисли донаҳо (биринҷу ҷаву гандум), меваҳо бо тамоми анвоъаш, гӯшти ҳайвонот ва тамоми ҷонварони баҳри.

Ҳарчи шариат манъ кардааст, ҳама зарарнок аст, чи бар дину ақл ва чи бар молу бадани инсон.

Ҳар чиро мубоҳ намудааст, аз эҳсони ӯ таоло мебошад ва ҳар чиро манъ кардааст, инчунин аз эҳсони ӯст, бинобар он, ки мусалмононро бо наҳй аз он, аз зарарҳо муҳофизат кардааст. Зеро камоли эҳсону нақӯи дар ҷалби манфиат ва дафъи зарар мебошад.

Инчунин ҳар ончи шариат аз никоҳ ва издивоҷу ҳамсардори мубоҳ намудааст, ҳар як фардро ба ҳар андозае, ки хостаҳову рағбатҳояш зиёд бошад, қонеъ ва бениёз месозад. Ҳар як мусалмон метавонад ду, се ва ё чор зани шаръи дошта бошад.

Дар амри издивоҷ маслиҳати тарафайн ба инобат гирифта шудааст. Издивоҷ бо зиёда аз чор зан мамнӯъ мебошад, бинобар он, ки дар ин ҳол адл поймол гардида, ситаму ноадолати воқеъ мешавад. Зеро инсон голибан наметавонад зиёда аз ин миқдорро ҳама ҷониба таъмин намояд.

Аммо ба ҳангоми хавфи зулм ва қодир набудан ба барпо доштани ҳуқуқи ҳамсарҳо ва адл намудан

байни онон, сазовор ин аст, ки бо як ҳамсар иктифо намояд.

Издивоҷ аз неъматҳои бузурги илоҳи ва аз заруриятҳои ҳаёт мебошад. Раво будани талоқ ба ҳангоми адами мувофиқати зану шавҳар ва ё ба ҳангоми тангиву душвории зиндаги, ҳалли одилона ва аз маҳосини дин аст:

"وَإِنْ يَتَفَرَّقَا يُغْنِ اللَّهُ كِلَا مِنْ سَعَتِهِ" (النساء: ۱۳۰).

"Агар он зану шавҳар аз ҳам ҷудо шаванд, худованд ҳар як аз ононро аз паҳноии фазлаш бениёз хоҳад кард." (Сураи Нисо:130).

МИСОЛИ НУҲУМ

Ҳуқуқи мардум

Худованд байни халқаш ҳуқуқҳоеро гузоштааст, ки ҳама хайру салоҳ, эҳсони адл ва бар хилофи зулм аст. Ба мисли ҳуқуқи волидайн, фарзандон, ҳешовандон, ҳамсоҷаҳо, дӯстон, ҳамкорон, ҳамсарон ва ғайраҳо.

Инҳо ҳуқуқест аз заруриёт, ки бар камол асос ёфтааст ва фитрату ақли солим онро меписандад. Ҳуқуқест, ки алоқаҳоро созиш медиҳад ва дар он ҳуқуқҳо ҷониби маслиҳат ва манфиати соҳиби он риоят шудааст.

Инҳо ҳуқуқест, ки манфиатҳои умуми ва хусусиро таъмин намуда байни афроди ҷамъият улфату эҳтиромро барпо месозад. Ин далели он аст, ки шариати ислом кафили саодати башарият дар дунёву охираат мебошад.

Мушоҳида мешавад, ки ҳуқуқҳои муқаррар намудаи ислом, дар ҳар даври замон ва дар ҳама ҳолатҳо ва урфу одатҳо созгор ва Ҷавобгӯи масолеҳи иҷтимоӣ мебошад ва натиҷаҳоеро аз ҳамдигарфаҳми, ҳақориву мусоидат дар умури диниву дуняви, Ҷалби хотир ва дафъи бугзу адоват эҷод менамояд.

МИСОЛИ ДАҲУМ

Мерос

Интиқоли моликият ва молҳои таркнамудаи шахси мурда ва тарзи тақсими одилонаи он ба ворисонаш, масоилест, ки дар баёни улуми шаръи манзилати махсусе дорад.

Худованд ба ҳикмати мерос ишора намуда мефармояд:

"لَا تَدْرُونَ أَيُّهُمْ أَقْرَبُ لَكُمْ نَفْعًا" (النساء: 11).

"Намедонед, ки кадом як аз он ворисон ба шумо наздиктаранд, дар нафъ расонидан." (Сураи Нисо:11).

Худованд худаи тақсими меросро вазъ намудааст ва худаи беҳтар медонад, ки ба инсон чи касе дар нафъ наздиктар аст.

Он тақсимест, одилона ва ҳар шахс одатан дӯст медорад, ки молаш мувофиқи он тақсимоти илоҳи тақсим карда шавад. Он тартибест, ки ақли солим ба хуби он эътироф менамояд.

Агар тақсими мерос ба хосту раъй ва хоҳишоти мардум ҳавола гардад, шакке нест, ки халалу ихтилоф ва носозгори ноадолати воқеъ хоҳад шуд.

Шариат ба шахс и Ҷозат додааст ба васият кардани қисме аз молаш дар роҳи хайр, то дасгири ӯ дар охират бошад. Ин васият маҳсур ба сеяки мол ва ё камтар аз он аст, то ин тақрири шаръи, ки дар он масолеҳи иқтисодии мардум ба инобат гирифта шудааст, дастхӯши камхирадону кўтахфикро нагардад. Ононе, ки ба ҳангоми саломатии Ҷисм ва камоли ақл аз сарфи мол дар роҳи хайр, бинобар хавф аз фақру нодори худдори мекарданд, ба ҳангоми Ҷонсупори тамоми дорони сарф намуда ҳуқуқи аҳлу фарзандонро поймол месозанд.

МИСОЛИ ЁЗДАҲУМ

Ҳудуд ва Ҷазои Ҷиноятҳо

Масъалаи ҳудуд ва ё Ҷазо додани шахси муҷрим, ки шариат ба он амр кардааст, бинобар он аст, ки Ҷаримаҳо поймол кардани ҳуқуқи худованд ва ҳуқуқи бандагон мебошад. Ситам ва зулмест, азим, ки ба қавонин ва низомҳо халали бузург ворид месозад, балки умури дунёро номунтазам мегардонад.

Ҳудуд ва Ҷазоҳое, ки шариат дар муқобили Ҷиноятҳо қарор додааст, пеш аз ҳама дар қалби худ муҷрим хавф эҷод мекунад ва сабаби доштани ӯ аз воқеъ шудан дар Ҷиноят мешавад. Зеро ҳудудҳои шаръи подошҳоест шадид, ки аз тасавури он ҳар фарде ба ҳарос меояд ва иродаи Ҷиноятро аз зеҳнаш хориҷ месозад. Ба монанди қатл, буридани аъзо, дарра задан, хориҷ кардан аз ватан ва гайраҳо.

Дар ҳар як аз ҳудудҳои шаръи масолеҳи хусуси ва умуми вуҷуд дорад, ки ҳар фарди оқил онро дарк

мекунад. Шарру бади ва Чиноятҳоро наметавон дафъ намуд, магар бо Чори кардани ҳудудҳои шариати ислом, ки дар он бар андозаи ҳар як Чинояте, Ҷазои сазовореро муқаррар карда шудааст.

МИСОЛИ ДУВОЗДАҲУМ

Манъ аз тасарруфи ноҷо дар мол

Манъи баъзе аз инсонҳо аз тасарруф дар амволашон.

Ҳаргоҳ тасарруфи шахсе дар молаш зараровар бошад ва ё хурдсол, аҳмақ ва ё девона бошад, инчунин ашхос аз нуктаи назари шаръ аз тасарруф кардан дар молҳояшон манъ карда мешаванд.

Ин низ аз маҳосини шариат аст, ки ба хотири ҳифзи моли инчунин ашхос, ононро аз тасарруфи ноҷо дар амволашон манъ мекунад. Чун зарари тасарруфи онон пеш аз ҳама ба худашон ворид мешавад ва зарари он бештар аз нафъи он аст, муваққатан манъ намудани онон ба масолах ва манфиати худ онон аст.

Инчунин ин ҳукми шаръи дигаронро иршод ба тасарруфи нек ва оқилона дар дороиву амволашон мекунад.

МИСОЛИ СЕЗДАҲУМ

Аҳду паймон дар муомилот

Машируияти аҳду паймон ва иттифоқҳое, ки мутааллиқ ба ҳуқуқи моли аст ва нигошта кардани он.

Ин ба хошири ҳимояи ҳуқуқи моли мардум, зоил намудани шакку шубҳа ва пешгири аз ихтилофот дар аҳду паймон мебошад.

Муомилоте, ки барқарор кардани аҳду паймон дар он ва нависта кардани он зарури аст, ба монанди гузоштани моли амнат дар назди касе, замонат додан, қарз додан, ба кафолат гирифтани ва ғайраҳо, ки ба ҳангоми воқеъ шудани ихтилоф ва ё инкор, ба суи он муроҷиат карда мешавад.

Дар навиштани аҳдномаҳо ва муҳофизати он манфиатҳои зиёдест, ба мисли ҳифзи ҳуқуқ, паҳноии доду гирифт, барпо доштани адолат, салоҳияти аҳволи мардум ва устувор намудани асосҳои муомилот мебошад.

Агар ин васиқаҳову аҳдномаҳо вуҷуд намедошт, қисми зиёде аз муомилот ва доду гирифти мардум ба табоҳи менайваст.

МИСОЛИ ҶОРДАҲУМ

Қарз ва садақот

Ноил шудан ба аҷру савоб дар муқобили нақӯи ба мардум, бо қарз додан ва ё садақа кардан ва боз гардонидани худованд ба шахси садақакунанда айнан моли сарфкардаи ўро ва ё бадали онро, ин худ аз

роҳҳои беҳтарини ба даст овардани аҷру савоб мебошад, бе он, ки ба соҳибаи зараре ворид шавад. Балки дар он аз масолаҳои гуногуни мардум, ба монанди бароварда кардани ҳоҷатҳо, сабук сохтани мӯсибатҳо ва ҳусули хайру накӯи умурест, ки наметавон ба шумор овард.

Оне, ки молаширо дар роҳи худо сарф кардааст, боз ба худаш баргардонида мешавад. Дар назди худованд ба аҷре фаровон ноил мешавад ва инчунин дар назди бародари мӯъминаш фазилату икромро соҳиб мегардад. Бо вуҷуди он, ки баракат дар молаш афзун мегардад, калбаи фараҳманд мешавад ва улфату муҳаббати бародари ҳосил мегардад.

МИСОЛИ ПОНЗДАҲУМ

Ҳалли ихтилофот

Асосҳои, ки шарият барои бартараф кардани хусуматҳо, ихтилофоту ишқолот ва ҳалли ниқошҳои тарафайн муайян намудааст, мабни бар адолат, мувофиқи фитрат ва раҳои аз урфу одатҳои Ҷоҳилона мебошад.

Ҳаргоҳ даъвогаре ҳаққаширо талаб намуд, пеш аз ҳама аз ӯ далелу ҳуҷҷат ва исботи он дархост карда мешавад. Чун тавонист даъвои хешро бо бурҳон исбот кунад ва собит намояд, ки ҳақ бар Ҷониби ӯст, даъвои ӯ қабул карда мешавад. Аммо чун натавонист даъвои хешро исбот намояд, ба тарафи муқобил, ки даъвои ӯро рад менамояд, ба номи худои таоло қасам дода мешавад ва аз ӯ ҳаққи дархост намешавад.

Вале ба ҳангоми иштибоҳ ва бароба будани муҳолифон дар Ҷиноят, шариат бар сабили сулҳи одилонае, ки муносиби ҳар қазияҳо ва роҳи ҳалли тамоми мушкилот аст, иршод менамояд.

Шариат ба тариқе, ки холи аз зулму ситам буда муҷиби воқеъ шудан дар маъсият набошад ва бар нафъи мардум бошад, ба сӯи он фаро меҳонад, хусусан дар масоили ҳалли ихтилофот.

Дар баробари Ҷазои Ҷиноятҳо ҳама кас, чи соҳибқудрату нотагон, чи сардорю тобеъ ва чи сарватманду фақир, ҳама кас яксон ва баробарҳуқуқ мебошанд.

Аҳкоми шариат ба андозае мувофиқ ба адлу фитрат аст, ки ҳар як соҳиби хусуматро қонеъ мегардонад.

МИСОЛИ ШОНЗДАҲУМ

Амр ба машварат

Дини ислом ба маслиҳату машварат кардан дар умури дини ва дуняви аҳамияти махсус медиҳад. Ононро, ки дар тамоми умури дохиливу хориҷиашон байни ҳамдигар машваратро барпо медоранд, сано фармудааст.

Ин асосе мебошад, ки ҳар як соҳибхирад онро нақў мешуморад. Ин роҳи ягонаест дар паймудани тариқи салоҳиятнок ва беҳтарин василаест дар ноил шудан ба мақсаду ҳадафҳо, дар ёфтани натиҷаи дуруст ва дар пеш гирифтани роҳи адолат.

Ҳар миллате, ки ин асоси бузургро барпо намояд, хайру салоҳи азимеро ба даст меорад.

Ҳаргоҳ донишу маърифати мардум рӯй ба пешрави ниҳад ва афкори онон ба паҳнои гаравад, ба ҳамон андоза эҳтиёҷоти онон ба барпо доштани машварат зиёдтар мегардад.

Чун дар ибтидои ислом мусалмонон ин асло барпо намуданд ва онро дар умури диниву дунявиашон татбиқ намуданд, тамоми умури онон муназзам ва барқарор гардид ва аҳволи онон руй ба сӯи бартари ниҳод. Онгоҳ, ки мусалмонон аз ин асли азим рӯй бартофтанд ва асосҳои онро паси сар гузоштанд, дар дунё ва динашон рӯй ба коҳиш ниҳоданду пароканда шуданд, то ба он ҳоле расиданд, ки имрӯз мушоҳида мекунем.

Агар мусалмонон ба дини хеш бозгарданд ва дар корҳояшон машваратро барпо намоянд, ихтилофоти онон бартараф гашта, растагору пирӯз хоҳанд шуд ва аз ин зиллату хори, ки имрӯз дар онанд, на ҷот хоҳанд ёфт.

МИСОЛИ ҲАБДАҲУМ

Ислом ислоҳгари дин ва дунё аст

Ислом ҳамон тавр, ки ба умури дини эҳтимом медиҳад, инчунин ба умури дуняви низ аҳамияти махсус додааст. Салоҳи дину дунёро ҷамъ намудааст ва масолеҳи рӯҳу ҷасадро ба ҳам пайваستاаст.

Ин амрест, ки Қуръон ва суннат ба он ташвиқ менамоянд ва ба барпо доштани умури дини ва ҳам дуняви фаро мехонанд. Зеро ҳар як аз умури дуняви ва ухрави созгор ва алоқаманди ҳамдигаранд.

Худованд бандагонаширо барои парастии ва барпо доштани ҳуқуқҳо халқ намуд. Ба онҳо ризқу рӯзи муайяно Ҷори намуд ва сабабҳои ба даст овардани онро фароҳам сохт, то ба василаи он ба ибодати ӯ қуввату имдод дарёбанд. Ба василаи он корҳои мутааллиқ ба дунё ва охирати онро созгор намудааст.

Шариат танҳо ба такомил ва парвариши рӯҳ иктифо накарда, балки ба масолах бадан низ эҳтимои додааст. Аз пайрави лаззатҳои шаҳавот ва побанди ба он наҳй фармуда ба тақвият додани масолах қалбу рӯҳ иршод намудааст.

МИСОЛИ ҲАЖДАҲУМ

Алоқаи илму дин ва давлатдори

Шариати ислом илму донишу диндори ва ҳукмрониву давлатдориро ба ҳам пайваст намуда вобастаи ҳамдигар гардондааст. Илму дин ҳукуматро барқарор мекунад, ки бар асоси он ҳукму салтанат бино меёбад. Зимомдори вобаста ва пойбанди илм ва дин аст, ки ҳикмату роҳи рост ва салоҳу наҷот дар он аст.

Ҳар ҷо, ки дину давлат ба ҳам пайвастааст, тамоми умур ба саоҳ омада аҳволи мардум рӯй ба беҳбуди мениҳад. Чун яке аз инҳо аз ҳам Ҷудо гардад, низом халал меёбад, хайру салоҳ зоеъ мегардад, тафриқа воқеъ мешавад ва қалбҳо аз ҳам дур шуда аҳволи мардум ба шикастагиву пасти мепайвандад.

Ҳар қадар, ки илму дониш вусъат ёбаду маданияту ирфони мардум гуногун шавад ва

ихтироъот зиёд шавад, чизе пайдо намешавад, ки бар хилофи далолати Қуръон бошад. Шариати ислом ҳеҷ гоҳ ба нешравиҳои башарият зиддият ва ё халале эҷод намекунад.

Шариат чизеро наовардааст, ки муҳол бошад ақл онро инкор кунад, балки ҳама умури шаръиро ақли солим мепазирад ва шариатро ҳамчу роҳнамои хеш дар тамоми умур қабул менамояд.

МИСОЛИ НУЗДАҲУМ

Шариат созгори илм ва ақл аст

Шариат чизеро наовардааст, ки илми ҳозир хилофи онро собит карда бошад. Ин далолат бар он мекунад, ки ончи худованд фуруд овардааст, мӯҳкаму собит ва созгори ҳама давру замон мебошад.

Ин аслест, ки ҳар як соҳибақл метавонад онро дар натиҷаи ҷустуҷӯ аз ҳақоқиқи илми, ҷамъи маълумоту кашфиётҳо ва омӯзиши ҳодисаҳои табиӣ ва ғайраҳоро ба тафсил биёмӯзад ва ба натиҷаҳои дастрас гардад, ки ақлро ба ҳайрат андозад. Кашфиётро пайдо нахоҳад кард, ки муҳолифи хабарҳои Қуръону суннат бошад. Балки ҳамаро мутобиқи хабарҳои осмони хоҳад ёфт. Хоҳад дарёфт, ки китоби худованд баёнгари ҳама чиз аст ва ҳар кӯчаку бузургро дар бар гирифтааст.

МИСОЛИ БИСТУМ

Футӯҳоти исломи

Назаре ба футуҳот ва кишваркушоиҳои ислом бияндозем, хоҳем дарёфт, ки ба андозае вусъату паҳноии он бузург аст, ки таърихи башариятро ба тамом дигаргун намудааст. Муқовиматҳои муборизони ислом ва корнамоиҳову пирӯзиҳои онон ақлҳоро ба шигифт овардааст. Бо вуҷуди дасисаҳои душманон ва муқовиматҳои шадиди онон, исломи азиз бар азамату эҳтироми хеш устувор мондааст ва асрҳое тӯлони ҳукмрони аксарияти сарзаминҳои рӯи замин будааст.

Назаре ба манбаъи ин дини оламишумул кунем, ки чи гуна сокинони ба ҳам муҳолифи нимчазираи Арабистонро, ки дар тафриқаи душманиҳо ба сар мебуданд, тавонистааст зери парчами як дин муттаҳид намояд. Ҳама адовату душманиҳои ононро барҳам задааст ва ба ивази он бародарии диниро ҷойгузин кардааст.

Пайравони ислом, ки ресмони илоҳиро маҳкам гирифтанд, кишварҳои Ҷаҳонро, якеро аз паси дигаре фатҳ намуданд ва ба Ҷори намудани ин маслаки Ҷадиди илоҳи пардохтанд. Дар муқаддимаи муҳолифони онон ду давлати бузургу соҳибқудрат; Эрону Рум меистоданд. Ду давлате, ки қавитарини миллатҳо буданд ва мулке азим доштанд. Тамоми кишварҳои Ҷаҳони онрӯз зери тасарруфи онон буд. Дорои қувваҳои бузурги ҳарби буданду адади бешумореро аз лашкариён доштанд. Мусулмонон буданд, ки ин ду қувваи бузургро шикаст доданду аз ҳам пошиданд ва нишоне аз он боқи нагузоштанд. Ин ба фазли дин ва қуввати имони онҳо буд. Побандиву

устувориш мўҳками онон буд, ки худованд нусраташон дод, то он, ки исломи азизро ба шарқу ғарб интишор доданд.

Ин аз нишонаҳои илоҳиву бурҳони дини ӯ ва аз мўъҷизоти расули акрам (с) буд.

Тамоми халқҳои Ҷаҳон Ҷун ҳақро мушоҳида намуданд, бо ихтиёри хеш ва оромиши хотир ба ин дин гаравиданд, на бо қаҳру маҷбурият. Бар хилофи даъвоҳои нависандагони муосир, аз шарқиносон ва ғайраҳо, ки маншаъи фикри онон аз душманони ислом мебошад. Онҳо даъво менамоянд, ки интишори ислом ва футўҳоти ҳайратангези он мабни бар умури модди ва омодагиҳои ҳарбии онон аст. Пирўзиҳои мусалмонро ба сабаби заъфу сустии давлати Эрон Рум ва дар муқобили он қуввати саҳронишинони араб мепиндоранд. Ин ҳалли онон мабни бар тасавури хато ва сатҳи мебошад. Зеро арабҳо дар он замон қуввати моддие надоштанд, ки бо кўчактарин ҳукумат муқовимат намоянд. Чи расад ба муҳорибаи ҳукуматҳои бузург тавонгаре, ки дар замони хеш ҳамаҷо надошт. Чунин ҳукумати бузургро мусалмонон бо қуввати имону азми хеш пора намуданд ва ба Ҷои қонунҳои золимонани онон аҳкоми Қуръон китоби осмони ва дини одилу оламишумулро Ҷори намуданд.

Имкон надорад, ки пирўзиҳои мусалмонони араб дар аввалҳои ислом бо қуввати моддиашон бошад. Балки ин даъвои ононест, ки мехоҳанд бар ислом таъна ворид созанд ва ҳақоқиқи онро инкор намоянд. Онҳо ин каломро аз он шарқиносоне гирифтаанд, ки манҳаҷашон муҳорибаи ислом ва сиёҳ кардани он аст.

Шакке нест, ки интишори ин дини бузург, устувориш он дар муқобилияти душманон ва бақои

он ба муддати асрҳои тӯлони далели он аст, ки ин дин дини ҳақ аст.

Агар мусалмонон қувваи моддии кифояткунандае медоштанд, ки битавонанд муҳолифонашонро ба тамом аз байн бубаранд, лаҳзае ин фурсатро аз даст раҳо намесохтанд ва дар Ҷаҳон ба Ҷуз ислом дини дигаре боқи намонд ва тамоми мардуми Ҷаҳон новобаста аз миллату нажодҳояшон, онро ихтиёри ва бо ризои том қабул мекарданд. Зеро он дини ҳақ, дини фитрат ва дин ислоҳ мебошад. Вале муборизаҳои шадиди душманони он ва дар муқобил заъфу нотаъони мусалмонон ва тафриқаву ихтилофи онон сабаби асосии боз истодани ин дин аз пеширавихо дар асри ҳозир мебошад.

МИСОЛИ БИСТУ ЯКУМ

Мисоли воқасин

Ҷомеъи мисолҳои собиқ

Дини ислом мабни бар ақоиди дурусту нофеъ, ахлоқи сутудаи инсонӣ, оромиши рӯҳӣ ва салоҳи аҳволи мардум мебошад. Мабни бар баркандани решаҳои бутпарасиву инсонпарастӣ буда амр ба ихлоси ибодат мекунад. Тамоми хурофот ва одатҳои, ки хилофи ақлу воқеъ аст, инкор мекунад ва ба сӯи салоҳу дафъи шарру фасод, адолат ва бартараф кардани зулму ситам ва ба сӯи камолоти олии инсонӣ фаро мекунад.

Ин мавзӯест, ки ҳар мусалмони бохабару равшанфикр метавонад онро бар вақте, ки мувофиқи ҳоли ин замон бошад, баён намояд.

*Бо зикри ин ибораҳои кӯтоҳ, ки дарбаргирандаи
усул ва қавоиде мебошад, ки бо он камолу азамати
ҳақиқии ислом шинохта мешавад, иктифо
менамоём.*

*Поёни сухани мо ситоиш ва сано ба худованди
якто ва салому дуруди беинтиҳо ба Муҳаммади
Мустафо ва бар оли ӯву саҳобаҳо, то ба рӯзи Ҷазо.*

Абдурахмони Саъди

